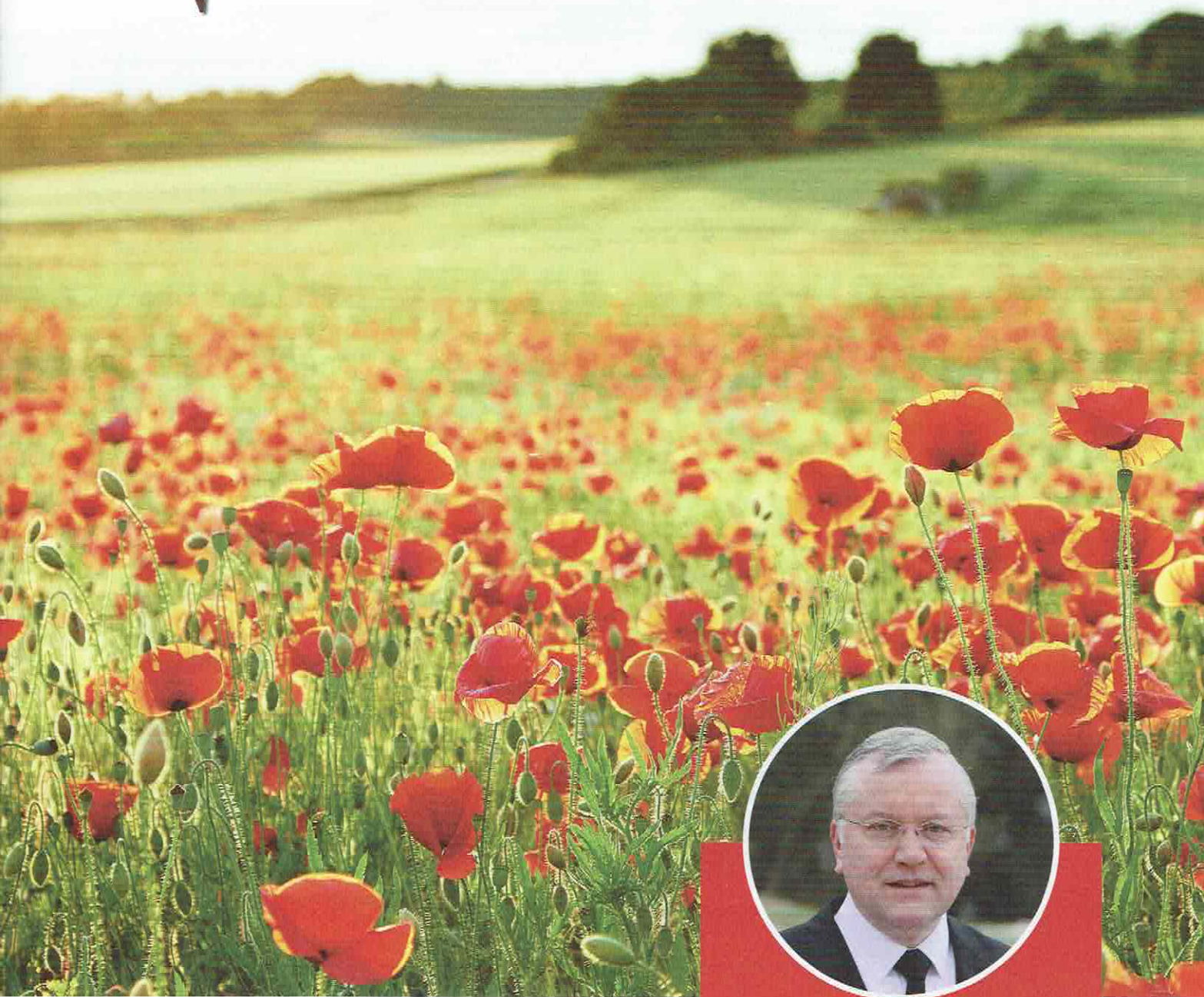

Om Sion's Wil

VERBONDEN IN BELIJDEN

9 GROOTOUDERS EN KLEINKINDEREN

14 LEKKER BUITENSPELEN!

17 SCHULDIG?!

25 DE KERK IN DE CATACOMBEN

'EEN PREEK MOET ALLER-
EERST SCHRIFTUURLIJK
JUIST ZIJN, ANDERS GAAT DE
BEVINDING OOK DWALEN'

Dominee A. Schot

Dominee A. Schot over exegese

Adriaan van Belzen

‘BUIG VOOR HET GEZAG VAN DE SCHRIFT’

Arie Schot werd op 9 mei 1965 te Poortugaal geboren. Nadat hij op 21-jarige leeftijd in het huwelijk trad, vestigde hij zich met zijn vrouw in Nieuw-Beijerland. In het dagelijks leven was hij acht jaar werkzaam in het basisonderwijs op de Petrus Datheenschool te Rotterdam-IJsselmonde. In 1994 werd hij toegelaten tot het volgen van de lessen aan de Theologische School van de Gereformeerde Gemeenten. Vier jaar later kon hij beroepbaar gesteld worden en mocht hij het beroep naar de gemeente van Krimpen aan den IJssel aannemen. Sinds juni 2003 is hij predikant te Nunspeet.

Gaat dan heen, onderwijst alle volken.' Deze woorden uit Mattheüs 28 laten volgens ds. A. Schot zien dat de Heere niet alleen Zijn Woord schriftelijk gegeven heeft, maar daarbij ook Zijn dienaren heeft uitgezonden om vanuit dat Woord onderwijs te geven. 'Dat maakt duidelijk dat de Bijbel uitleg nodig heeft, maar ook dat blijkbaar niet iedereen hiertoe in staat is.' In de consistorie van de kerk te Nunspeet bespraken we met de predikant verschillende aspecten van exegese.

AUTORIJDEN

Bijbeluitleg wordt weleens vergeleken met autorijden: er is onderscheid tussen theorie (hermeneutiek) en praktijk (exegese). Zoals er in het verkeer regels nodig zijn om ongelukken (zoveel als mogelijk) te voorkomen, zo zijn er ook regels nodig om tot een goede exegese te komen. 'Anders kun je de Bijbel de meest vreemde dingen laten zeggen, met alle gevolgen van dien', aldus ds. Schot. Eén van de regels van een goede exegese is dat er rekening gehouden wordt met het verband waarin een tekst staat. 'Het komt weleens voor dat een tekst op een bepaalde manier uitgelegd wordt waar het tekstverband geen aanleiding toe geeft. Een tekst als: "Ik heb de pers alleen getreden, en er was niemand van de volken met Mij", wordt vaak geciteerd als het gaat over de vernedering in het Borgwerk van Christus (dat Hij het al-

leen verdiend heeft), terwijl deze woorden betrekking hebben op de overwinning op Zijn vijanden: Hij treedt de pers alleen waar- in Hij Zijn vijanden vertreedt.

‘Op alle momenten dat we er iets anders inleggen dan de Heere bedoelt, is dat een ernstige zaak’

LOS VAN HET VERBAND

Ook als je een tekst los van het verband preekt, kun je tot een uitleg komen die in strijd is met wat Gods Woord leert of contextueel een heel andere achtergrond heeft. Er worden soms teksten geciteerd als oproep tot bekering, terwijl ze staan in het verband van heiligmaking. Bijvoorbeeld: "Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven. Want het is God Die in u werkt, beide het willen en werken naar Zijn welbehagen." Dat is een tekst die tot Gods kinderen komt en niet in het algemeen tot de onbekeerden.

Een dergelijke fout kan behoorlijk grote gevolgen hebben. Mensen die de algemene verzoening leren, beroepen zich onder andere op een tekst als 1 Timotheüs 2 : 4, waar staat dat God wil dat alle mensen zalig worden. Wat betekent 'alle mensen' hier? Wanneer je op de klank afgaat, gaat het over alle mensen hoofd voor hoofd, maar als je op het verband let, spreekt Paulus over koningen en allen die in hoogheid zijn. Daarom bedoelt hij met het woordje 'alle' allerlei soorten van mensen: niet alleen 'gewone mensen', maar ook koningen. Denk ook aan Romeinen 5 waar staat dat Christus voor allen gestorven is. Maar in dit hoofdstuk gaat het over de twee verbonds-hoofden, Adam en Christus. Als je dan niet

ziet dat het woordje 'allen' bij Adam ziet op het werkverbond en het woordje 'allen' bij Christus te maken heeft met het genadeverbond en wie Hij daarin vertegenwoordigde, kom je bij de algemene verzoening uit. Als we teksten in de preek citeren of uitleggen, moeten we dat weloverwogen doen, zodat er recht gedaan wordt aan wat Gods Woord ons ermee te zeggen heeft. Op alle momenten dat we er iets anders inleggen dan de Heere bedoelt, is dat een ernstige zaak.

GODS WOORD IS NIET TEGENSTRIJDIG

Verder wijst de predikant erop dat de exegese altijd in overeenstemming moet zijn met de analogie van de Heilige Schrift. 'Dat betekent dat de uitleg van een Bijbeltekst niet in conflict mag komen met andere Bijbelteksten. Er is immers geen tegenstrijdigheid in het Woord van God. De uitleg van de Bijbel moet eveneens in overeenstemming zijn met de analogie van het geloof (de belijdenisgeschriften). In de belijdenisgeschriften wordt immers de leer van de Bijbel beleiden. Dan kan het niet zo zijn dat de exegese de inhoud van de belijdenisgeschriften tegensprekt. Verder wordt een geschiedenis in de exegese anders behandeld dan een allegorie. Een allegorie mag nooit letterlijk uitgelegd worden, terwijl je

een geschiedenis altijd letterlijk moet nemen. Lap je die regel in beide gevallen aan je laars, dan ga je behoorlijk de fout in. In het boek Hooglied lezen we bijvoorbeeld hoe de Bruid haar Liefste aanprijst bij andere vrouwen. Als je die Liefste ziet als de Heere Jezus, is dat begrijpelijk en geoorloofd, maar zie je de Bruidegom als een gewone man, kom je in strijd met Gods geboden.'

VERGEESTELIJKEN?

In dit verband komt ook het verschil tussen 'vergeestelijken' en 'geestelijke lessen trekken' ter sprake. Ds. Schot: 'Bij 'vergeestelijken' wordt de geschiedenis een allegorie, terwijl bij een geestelijke les de geschiedenis blijft staan, waarbij er gezocht wordt naar geestelijke lessen voor het heden. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij een typologie, zoals de geschiedenis van Jozef. We laten de geschiedenis helemaal staan, maar wel zijn er bij Jozef elementen te ontdekken waarin hij een duidelijk type is van de Heere Jezus. Denk aan zijn vernedering en verhoging. Ook in het boek Ruth laten we de geschiedenis staan (Ruth is gewoon een jonge vrouw afkomstig uit Moab en Boaz is niet de persoon van Christus), maar in deze geschiedenis zijn er wel mooie lijnen te trek-

Lees verder op pagina 30

ken naar het geestelijke leven.

Ik geef toe dat het moeilijk is waar je de grens legt wat betreft het vergeestelijken en de geestelijke lessen trekken. Als je uit een geschiedenis een geestelijke les trekt, moet je dat vanuit de Schrift ook kunnen bewijzen. Je kunt een geschiedenis niet gebruiken om een dogma te bewijzen, maar het is wel mogelijk om een dogma dat je uit de Schrift kent, met behulp van een facet uit een geschiedenis te illustreren. Vanuit de bekendmaking van Jozef aan zijn broers wordt vaak de lijn getrokken naar de bekendmaking van Christus aan Zijn kinderen. Mijns inziens is daar niets op tegen. Maar als je die geschiedenis gebruikt om te bewijzen dat Christus Zich zo aan Zijn kinderen openbaart, heeft zo'n bewijskracht geen zin, omdat Jozef de Heere Jezus niet was. We geloven dat er opwas is in de kennis van de Heere Jezus Christus. Een eerste ontmoeting met Hem is daarom wat anders dan een huwelijk met Hem. Maar als ik de geschiedenis van Ruth moet gebruiken om dat te bewijzen, dan maak ik van Boaz de Heere Jezus en van Ruth het kind van God. Dat gaat wringen!

EXEGESE – BEVINDING

Ten aanzien van de verhouding exegetische-bevinding geeft de predikant aan dat dit per preek sterk kan verschillen. 'Een Bijbelboek als Openbaring heeft veel uitleg nodig, terwijl er in een preek over een geschiedenis waarschijnlijk veel meer ruimte is om de bevinding te tekenen. Maar in deze is het vooral belangrijk dat de exegetische voorop gaat. Een preek moet allereerst Schriftuurlijk juist zijn, anders gaat de bevinding ook dwalen. Deze volgorde zie je bijvoorbeeld terug in de Catechismus. In de Zondagen waar de heilsfeiten aan de orde komen, wordt eerst uitgelegd wat het betreffende heilsfeit inhoudt en daarna volgt de vraag: 'Wat nut u...?' De bevinding wordt alleen maar rijker als ze verankerd ligt in de juiste exegetische van de Heilige Schrift.'

BELANG GRONDTALEN

Wanneer ds. Schot de stelling 'Gedegen kennis van de grondtalen is noodzakelijk voor een betrouwbare exegetische' voorgelegd wordt, is hij terughoudend om deze zonder meer te onderschrijven. 'Wanneer je dit zegt, spreek je hiermee eigenlijk uit dat mensen die de grondtalen niet kennen, de Bijbel niet kunnen lezen. Er zijn echter een-

Dominee A. Schot: 'De bevinding wordt alleen maar rijker als ze verankerd ligt in de juiste exegetische van de Heilige Schrift'

voudige mensen die door de Heere geleerd zijn en verborgenheden uit de Schrift beter kunnen uitleggen dan iemand met een goed verstand. Tegelijkertijd is het waar dat kennis van de grondtalen veel toevoegt en in sommige gevallen ook noodzakelijk is. Maar tegenwoordig zijn er zoveel hulpmiddelen beschikbaar dat je zonder kennis van de grondtalen toch kunt zien wat er in het oorspronkelijke staat.

HET BEELD VAN DE WORM

Ik heb onlangs gepreekt over "Ik ben een worm en geen man". Ik had altijd gedacht dat met die worm een soort regenworm bedoeld werd, maar in de grondtaal staat een woord dat 'scharlaken' betekent. Het gaat daar om een klein rood wormpje dat in veel opzichten een type van de Heere Jezus is. Er zijn veel lijnen te trekken. Om eitjes te leggen kruipt zo'n scharlakenwormpje omhoog langs het eikenhout. Zo is de Heere Jezus aan het hout gekomen om kinderen voort te brengen: "Als Zijn ziel Zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien." Zoals dat wormpje de eitjes met een rode vloeistof bedekt om ze te desinfecteren, zo bedekt Christus de Zijnen met Zijn bloed. De moeder wordt door de larven opgegeten: een prachtige overeenkomst met Christus Die de Zijnen tot spijs geworden is. En als het wormpje gestorven is, is het de eerste drie dagen nog rood van kleur, maar op de morgen van de vierde dag wordt het lichaampje sneeuwwit: de Heere Jezus is na drie dagen openstaan. Zulke overeen-

komsten ontdek je niet als je alleen ons Nederlandse woord 'worm' ziet. Maar als je weet welk wormpje bedoeld wordt, en je je in zo'n worm gaat verdiepen, dan gaat zo'n tekst leven. Helaas lezen we vaak over veel dingen heen.'

EXEGESE IS VRIJ

Op de vraag of er bij verschil in exegetische het gezag van de prediking c.q. de prediker ondermijnd wordt, geeft ds. Schot aan dat exegetische vrij is en niet, zoals in de roomse kerk gebeurde, de traditie voorschrijft hoe de Bijbel uitgelegd moet worden. 'Voor iedereen is het toegestaan de Bijbel te onderzoeken en uit te leggen, zolang dit niet in strijd is met de regels van de exegetische en de analogie van de Heilige Schrift. Blijkt dan toch dat er een verschil in uitleg is, hoeft dat niet van invloed te zijn op je gezag als prediker, mits je goed kunt onderbouwen hoe je tot een bepaalde uitleg gekomen bent.'

ACCENTVERSCHILLEN, OF ...?

Wel erkent hij dat verschil in exegetische voor bepaalde Bijbelgedeelten in geestelijk opzicht grote gevolgen kan hebben. 'Wanneer twee dominees een preek houden over dezelfde tekst, maar daarin allebei verschillende accenten leggen, hoeft dat elkaar niet te bijten, maar kunnen ze elkaar daarin juist aanvullen. Bij teksten als "O alle gij dorstigen, komt tot de wateren" en "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt", kan dat best gevolgen hebben. Uit het verband blijkt dat het in Jesaja 55 niet gaat om een natuurlijke dorst en bij 'vermoeid en belast' wijzen de kanttekeningen op de zonde als oorzaak. Ik vind het dan ook heel belangrijk om het zo uit te leggen. Deze teksten laten duidelijk zien voor wie Christus waarde krijgt. We weten verstandelijk wel dat we zondig en ellendig zijn, maar het beleven ervan is heel wat anders. In Mattheüs 11: 28 spreekt de Heere Jezus degenen aan die het ook echt beleven. Zij zijn vermoeid en belast. En in Jesaja 55 gaat het om de dorstigen die zelfs niet meer in hun eigen behoefte kunnen voorzien: die hebben zelfs geen geld meer om drinken te kopen. Wij zouden zeggen: hier gaat het om mensen die met alles aan een eind gekomen zijn. De Bijbel leert duidelijk dat ellendekennis noodzakelijk is om Christus als Zaligmaker te leren kennen. Nauwkeurige exegetische van deze teksten geven zoveel onderwijs over de weg naar Christus. Oppervlakkige exegetische

gaat voorbij aan het bevindelijk onderwijs dat er in zulke teksten ligt. We moeten ook beseffen dat het bij exegese niet gaat om wat wij van een bepaald Bijbelgedeelte vinden, maar wat er staat. Als ooit gebleken is dat wij beperkte mensen zijn, is het wel op het gebied van de exegese. Je mag niet zomaar stellige uitspraken doen over dingen die je niet kunt onderbouwen. Dan kom je op het terrein van het gevoel terecht. Maar helaas is dat een valkuil waar we voor openstaan.'

EXEGESE IS EEN ZOEKTOCHT

'Voordat je tot het inzicht komt wat precies de bedoeling van een tekst is, gaat er soms een langdurige zoektocht aan vooraf,' is de ervaring van de predikant uit Nunspeet. 'Zeker bij profetische teksten die geen letterlijke betekenis hebben, is het lastig om tot een juiste exegese te komen. Weliswaar moet je de Bijbel allereerst letterlijk nemen, maar er zijn teksten die niet letterlijk bedoeld zijn. Dat vereist zuivere afwegingen en dat is niet eenvoudig. Als er in de profetieën van Zacharia over de bouw van de tempel gesproken wordt, nemen de Joden dat in de betekenis dat er nog een derde tempel zal komen. Wij geloven dat er na Christus' wederkomst geen tempel meer nodig is. Johannes is daar in Openbaring heel duidelijk in. Die tempelbouw wordt door ons dus niet letterlijk uitgelegd maar geestelijk. Het is een profetie van de komst van Gods Koninkrijk.

In dit verband denk ik ook aan getallen uit het boek Openbaring. Die zijn vooral symbolisch bedoeld en kun je dus niet letterlijk nemen. Als het chillasme dan spreekt over een duizendjarig rijk, is het exegetisch een grote fout om het getal duizend letterlijk op te vatten. De getallen zijn echter niet lukraak gekozen. Er zit wel degelijk een bedoeling achter. Vier is bijvoorbeeld het getal van de wereld. Als dat getal in het boek Openbaring gebruikt wordt, ziet dat op de vier windstreken. Zo heeft duizend hier een symbolische betekenis. De chiliast verliest hier de exegetische regels van het boek Openbaring helemaal uit het oog. Dat heeft gigantische gevolgen voor de uitleg.'

SCHRIFT OF LEZER CENTRAAL

Aan het eind van het gesprek merkt ds. Schot op dat in de huidige tijd, waarin de Schriftkritiek hoogtij viert, niet de Schrift, maar de lezer centraal staat. 'In onze tijd zie

je steeds vaker dat de mens de Bijbel wil laten zeggen wat hij wil. Dan gaat het niet meer om de regels van de exegese, maar is het veel belangrijker of ik er een goed gevoel bij heb. Dat is levensgevaarlijk. Zo doe je in het verkeer toch ook niet? Je ziet dat niet alleen bij de zes scheppingsdagen die men wil lezen als zes tijdperken, maar ook als het gaat om Gods geboden. We weten dat echtscheiding ingaat tegen de Tien Geboden, maar als mensen zelf in aanraking komen met deze problematiek, zie je nogal eens dat ze met de Bijbel in de hand, proberen om de zonde goed te praten. Met het praktiseren van homofilie zie je iets ver-

gelijkaars. Mensen willen graag zelf bepalen wat ze willen geloven. Dat hoeft een dominee niet meer te zeggen, en (nog erger) ook Gods Woord niet. We nemen Gods Woord aan in zoverre het ons aanspreekt. Daarbij komt dat we in een tijd leven waarin we vooral fragmentarisch lezen. Voor Bijbeluitleg is dat levensgevaarlijk. Daarom zou ik willen meegeven aan iedereen die de Bijbel leest: Buig voor het gezag van de Schrift, ook al wordt er iets gezegd waar je je gevoel niet in meekrijgt of wat je liever anders zou zien. Want alles wat naar Gods Woord niet is, zal geen dageraad hebben! ◀

